

Oratio de his qui in fide dormierunt

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ ΟΠΩΣ ΑΙ ΥΠΕΡ ΑΥΤΩΝ ΓΙΝΟΜΕΝΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ ΚΑΙ ΕΥΠΟΙΙΑΙ ΤΟΥΤΟΥΣ ΟΝΙΝΗΣΙΝ.

95.248

α'. Τὰ τῶν βρωμάτων ἡδέα καὶ τίμια προτιθέμενα πολλάκις, οὐ μόνον τοὺς πεινῶντας εἰς βρώσιν ἔλκουσιν, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ τοὺς ἤδη κεκορεσμένους προσερεθίζουσιν· ὡσπερ καὶ τῶν πομάτων τὰ λίαν ἡδύποτα καὶ εὐώδη, οὐ τοὺς διψῶντας μόνον, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς ἔμπαλιν πρὸς μετάληψιν θέλγουσιν. Ὡσαύτως πάλιν καὶ τοὺς φιλοπλούτους, ὅταν μεγάλης περιουσίας κρατήσωσιν, ἔρωσ ἀεὶ ἀναγκάζει τούτους ζητεῖν ἀφορμὰς, ὅσαι καθ' ἡμέραν τὸν πλοῦτον τούτοις προσεπεκτείνουσιν. Οὐκοῦν καὶ ὑμᾶς, ὧ τιμιώτατα τῆς Ἐκκλησίας ἐκλόγια, ἱερεῖς καὶ Πατέρες, ἀδελφοὶ καὶ μητέρες καὶ τέκνα φίλτατα, οὐ τῶν θείων λογίων λιμὸς, οὔτε τις δίψα τῶν ἱερῶν μαθημάτων, οὔτ' αὖ πενία γνώσεως τῆς ἐνθέου, ἐπὶ τὸν νῦν ἐκτεθέντα λόγον προσεπικλίνειεν, ἀλλ' ἔφεσις ὄντως θεοχαριτώτατος προσάγουσα ὑμᾶς ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, καὶ ἐκ χαρίτων εἰς χάριτας, καὶ ἐκ μνήμης εἰς ἀνάμνησιν. Ὁ γὰρ πολλάκις τελείοις λέλοιπε, τοῦτο παιδίον ἠύρατο· καὶ ὁ σοφὸς παρέδραμεν, ἰδιώταις ἐνέσκηψε· καὶ ὁ διδασκάλους διέλαθε, μαθηταῖς ἐπεφοίτησεν. Ἡμῖν δὲ οὐδὲ τοῦτο εἰπεῖν τολμητέον, ἀλλ' ὡσπερ ἐπιφυλλίδα μετὰ τὸν τρυγητὸν καταλελειμμένην, καὶ στάχυν μετὰ τὸν ἀμητὸν διὰ τὸ πλῆθος παρεωραμένον, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς ἐπὶ δένδροις ὀπώραν μετὰ τὴν συλλογὴν ἐκκλησησμένην ἐπισωρεύσαντες, οὕτω τοὺς βουλομένους, Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ συνεργοῦντος Θεοῦ, καὶ τὸν λόγον διὰ τῶν ἔργων καὶ ἀποδείξεων βεβαιοῦντος, δεξιωσόμεθα.

β'. Ὁ περὶ πάντα τοίνυν τὰ καλὰ καὶ θεοφιλῆ πράγματα καὶ διανοήματα κοιλαινόμενος ὄφρις, καὶ σφαττόμενος παλαμναῖος ἐχθρὸς, τῇ μὲν φιλαδελφία πληττόμενος, τῇ δὲ πίστει ῥηγνύμενος, τῇ ἐλπίδι νεκρούμενος, τῇ συμπαθείᾳ κραδαινόμενος, ἐνέσκηψέ τισιν ὁ παράνομος σκῆψίν τινα ἔκφυλον καὶ ἄλλο 95.249 τριον, καὶ τῶν ἱερῶν θεσμῶν εἰς ἅπαν ἀντίθετον· 95.249 ὡς ὅτι τὰ μετὰ θάνατον πάντα τὰ θεοφιλῆ ἔργα οὐδὲ τοὺς προλαβόντας ὀνίνησιν. «Ἀπέκλεισε γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς κατ' αὐτῶν·» καὶ, «Κομιεῖται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε φαῦλον·» καὶ, ὅτι «Ἐν τῷ ἄδη τίς ὁμολογήσεται σοι;» καὶ πάλιν, «Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ·» καὶ, «Ὅτι ὁ ἔσπειρεν ἕκαστος, τοῦτο καὶ θερίσει. Ἄλλ', ὧ σοφοὶ, εἴπωμεν πρὸς αὐτοὺς, ἐρευνήσατε καὶ διδάχθητε, ὅτι πολὺς μὲν ὁ φόβος τοῦ τῶν πάντων Δεσπότης Θεοῦ, πολλῶ πλέον ἢ ἀγαθότης· καὶ φοβερὰ μὲν αἰ ἀπειλαί, ἀνείκαστος δὲ ἢ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία· καὶ φρικταὶ πάλιν αἰ καταδίκαι, ἄφατον δὲ τῶν οἰκτιρῶν αὐτοῦ τὸ πέλαγος.

γ'. Ἴδετε γὰρ τί φησιν ἡ θεία Γραφή· ὡς Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος ἐν τῇ Σιών τῇ πόλει τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου, ὀπηνίκα τεθανατωμένον εἶδε τὸν ὑπ' αὐτὸν λαὸν ὑπὸ τῶν ἄλλοφύλων ἐχθρῶν, ἐρευνήσας αὐτῶν τοὺς κόλπους καὶ τούτων ἔνδοθεν εὐρῶν εἰδωλεῖα, ἐξίλασμον αὐτίκα ὑπὲρ ἐκάστου τούτων πρὸς τὸν εἰς οἶκτον ἔτοιμον Κύριον προσενηνοχε, πανευσεβῶς ποιήσας καὶ φιλαδέλφως λίαν, ὅθεν καὶ παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, ὡς ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τούτῳ τεθαυμάστωται. Οἱ δὲ γε μύσται καὶ αὐτόπται τοῦ λόγου, οἱ τὸν

τοῦ κόσμου γύρον ζωγήσαντες μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ θεῖοι ἀπόστολοι, ἐπὶ τῶν φρικτῶν καὶ ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων μνήμην ποιεῖσθαι τῶν πιστῶν κοιμηθέντων ἐθέσπισαν· ὁ καὶ κατέχει βεβαίως καὶ λίαν ἀναντιρρήτως ἡ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἀπὸ περάτων μέχρι περάτων ἀποστολικὴ καὶ καθολικὴ Ἐκκλησία, ἐκ τότε μέχρι τοῦ νῦν, καὶ τῆς τοῦ κόσμου λήξεως ἄχρι· οὐκ ἀλογίστως πάντως, οὐδὲ ματαίως, οὐδὲ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε τοῦτο θεσπίσαντες. Οὐδὲν γὰρ ἀνόνητον ἢ τῶν Χριστιανῶν ἀπλανῆς θρησκεία παρείληφεν, καὶ εἰς αἰῶνα κατέσχευεν ἀπαρασάλευτον, ἀλλὰ πάντα ἐπωφελῆ καὶ θεάρεστα καὶ λίαν ὀνησιφόρα, καὶ σωτηρίας μεγίστης πρόξενα.

δ'. Ἔφη τοιγαροῦν ὁ πολὺς τὰ θεῖα καὶ βαθὺς Διονύσιος ἐν τῇ περὶ τῶν κεκοιμημένων μυστικῇ θεωρίᾳ οὕτως λέξας· ἴν' ἐκ τῶν αὐτοῦ θεῶν τε καὶ σεβαστῶν λόγων πρὸς ἐναργῆ ἀπόδειξιν ἐφαψώμεθα· ὡς «Αἱ τῶν ἁγίων προσευχαί, καὶ κατὰ τὸν τῆδε βίον, μήτιγε μετὰ θάνατον, εἰς τοὺς ἀξίους ἱερῶν εὐχῶν, ἡγουν εἰς τοὺς πιστοὺς ἐνεργοῦσι.» Τὸ δὲ, μήτιγε, πάντως ἐνταῦθα μηδὲν ἕτερον ἢ τὸ, πόσω γε μᾶλλον, ὑποληπτέον. Καὶ μετ' ὀλίγον· «Οὐ γὰρ ὁ θεῖος ἱεράρχης, ὁ τῆς θεαρχικῆς δικαιοσύνης ὑπο 95.252 φήτης, ἐζήτει ποτὲ τὰ μὴ τῷ Θεῷ προσφιλέστατα, καὶ πρὸς αὐτοῦ δοθήσεσθαι θειωδῶς ἐπηγγελμένα· διὸ τοῖς ἀνιέροις, ἡγουν τοῖς ἀφωτίστοις, οὐκ ἐπεύχεται ταῦτα κεκοιμημένοις.» Καὶ αὖθις· «Οὐκοῦν ὁ θεῖος ἱεράρχης ἐξαιτεῖται τὰ φίλα Θεῷ, καὶ πάντως δωρηθσόμεθα.» Καὶ πάλιν· «Ἡ μὲν οὖν εὐχὴ τῆς θεαρχικῆς ἀγαθότητος, δεῖται πάντα μὲν ἀφιέναι τὰ δι' ἀνθρωπίνην ἀσθενεῖαν τῶν κεκοιμημένων πταίσματα· τάξαι δὲ τοῦτον ἐν χώρᾳ ζώντων εἰς κόλπους Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἐν ᾧ ἀπέδρα τόπωδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός· παρορώσης ἀγαθότητι τῆς θεαρχικῆς εὐσθενείας τὰς ἐγγενομένας τῷ κεκοιμημένῳ ἐξ ἀνθρωπίνης ἀσθενείας κηλίδας, ἐπέπερ, ὡς τὰ λόγια φησιν, οὐδεὶς καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου.» Βλέπεις, ὁ ἀντιλέγων, πῶς βεβαιοῖ ἐπωφελεῖς ὑπάρχειν τὰς ὑπὲρ τῶν ἐν ἐλπίδι θεῖα κατοικηθέντων δεήσεις;

ε'. Μετὰ δὲ τοῦτον αὖθις ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος θεορῶμων Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς Καισάριον τὸν ἀδελφὸν ἐπιταφίῳ λόγῳ, περὶ τῆς ἰδίας μητρὸς, «Ἡκούσθη, φησὶ, κήρυγμα πάσης ἀκοῆς ἄξιον, καὶ μητρὸς πάθος κενοῦται δι' ὑποσχέσεως καλῆς καὶ ὀσίας, δοῦναι τὰ πάντα τῷ παιδί τὸν ἐκείνου πλοῦτον ὑπὲρ ἐκείνου δῶρον ἐπιτάφιον.» Καὶ μεθ' ἕτερα· «Τὰ μὲν οὖν παρ' ἡμῶν τοιαῦτα· καὶ τὰ μὲν ἀποδέδωκεν, τὰ δὲ δώσομεν, τὰς δι' ἔτους προσφέροντες τιμὰς τε καὶ μνήμας, οἷ γε τῷ βίῳ περιλειπόμενοι.» Ὅρας πῶς βεβαιοῖ, καὶ καλὰς καὶ ὀσίας καλεῖ, τὰς ὑπὲρ τῶν κατοικομένων τῷ Θεῷ προσαγωγὰς, καὶ τὰς ἐτησίους μνήμας εἰσδέχεται;

ς'. Εἶτα μετ' αὐτὸν ὁ χρυσορῶμων ὄντως καὶ χρυσεπώνυμος Ἰωάννης, ὁ τῆς φιλοπτωχίας καὶ τῆς μετανοίας ὁδηγὸς καὶ διδάσκαλος, ἐν τῇ πρὸς Φιλιππησίους αὐτοῦ καὶ Γαλάτας θεοφεγγεῖ ἐρμηνείᾳ, «Εἰ γὰρ Ἕλληνες, φησὶ, συγκατακαίουσι τοῖς ἀπελθοῦσι τὰ ἑαυτῶν, πόσω γε μᾶλλον σὲ τὸν πιστὸν συμπαραπέμψαι δεῖ τῷ πιστῷ τὰ οἰκεῖα, οὐχ ἵνα τέφρα γένωνται, καθὼς ἐκεῖνα καὶ ταῦτα, ἀλλ' ἵνα μείζονα τούτῳ περιβάλλῃς τὴν δόξαν· καὶ εἰ μὲν ἀμαρτωλὸς ὁ τεθνηκὼς ἦ, ἵνα τὰ ἀμαρτήματα λύσῃ, εἰ δὲ δίκαιος, ἵνα προσθήκῃ γένηται μισθοῦ καὶ ἀνταποδόσεως.» Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ, «Ἐπινοήσωμεν, φησὶ, τοῖς ἀπελθοῦσιν ὠφέλειαν· δῶμεν αὐτοῖς τὴν προσοῦσαν βοήθειαν, ἐλεημοσύνας λέγω, καὶ προσφοράς· καὶ φέρει τούτοις πολλὴν τὸ πρᾶγμα τὴν ὄνησιν, καὶ μέγα τὸ κέρδος καὶ τὴν ὠφέλειαν. Καὶ γὰρ εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε ταῦτα νενομοθέτηται, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῶν αὐτοῦ πανσόφων μαθητῶν παραδέδοται, φημὶ δὴ τὸ ἐπὶ τῶν φρικτῶν μυστηρίων εὐχὴν ποιεῖσθαι τὸν ἱερέα ὑπὲρ τῶν ἐν 95.253 πίστει κεκοιμημένων, εἰ μὴ ἴσασιν αὐτοῖς πολὺ τὸ κέρδος ἐκ τούτου καὶ

πολλήν τὴν ὠφέλειαν.»

ζ'. Εἶτα σὺν τούτοις ὁ πάνσοφος αὐθις Νυσσαέων Γρηγόριος οὕτω φησίν· «Οὐδὲν ἀλογίστως, οὐδ' ἀκερδῶς ὑπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ κηρύκων καὶ μαθητῶν παραδέδοται, καὶ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ πανταχοῦ Ἐκκλησίᾳ διακεκράτηται· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα πάντως ἐπωφελές καὶ θεάρεστον, τὸ μνήμην δηλονότι ποιεῖν ἐπὶ τῆς θείας καὶ παμφαοῦς μυσταγωγίας, τῶν ἐν ὀρθῇ τῇ πίστει καὶ κεκοιμημένων.

η'. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, ὅτι «Σὺ ἀποδώσεις ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ,» καὶ, «Θερίσει πᾶς τις ὃ ἔσπειρε, καὶ τὰ τούτων ἀκόλουθα, περὶ τῆς παρουσίας πάντως τοῦ Κτίστου, καὶ τῆς τότε φρικτῆς ἀποφάσεως εἴρηται, καὶ τῆς τοῦ κόσμου τοῦδε συμπερατώσεως. Τότε γὰρ ὅλως βοηθείας οὐκ ἔσται καιρὸς, ἀλλὰ πᾶσα παράκλησις ἄπρακτος. Τῆς πανηγύρεως γὰρ διαλυθείσης, οὐκ ἔστι πραγματείας ἐμπόρευμα. Ποῦ γὰρ οἱ πένητες τότε; ποῦ λειτουργοί; ποῦ ψαλμωδία; ποῦ εὐποῖαι; ποῦ ἀγαθοεργαί; Διὸ πρὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἀλλήλοις ἐπικουρήσωμεν, καὶ τῷ φιλαδέλφῳ καὶ φιλανθρώπῳ καὶ φιλοψυχῷ Θεῷ τὰ τῆς φιλαδελφίας προσοίσωμεν· δέχεται γὰρ εὖ μάλα, καὶ τοῖς ἀσυμφθάστως, καὶ οἷον εἰπεῖν, ἀνετοίμως ἐκδημήσασι, τὰς ὑπὸ τῶν τούτοις προσφερομένας τῶν ὑστερημάτων ἀναπληρώσεις εἰς ἔργον τούτοις καὶ πρᾶξιν λογίζεται. Θέλει γὰρ οὕτως ὁ φιλάνθρωπος Κύριος αἰτεῖσθαι, καὶ νέμειν τὰ τῶν ἰδίων κτισμάτων πρὸς σωτηρίαν αἰτούμενα, καὶ τότε μᾶλλον ὀλικῶς ἐπικάμπτεται· οὐχ ὅταν τις μόνον ὑπὸ ἰδίας· ψυχῆς ἀγωνίζεται, ἀλλ' ὅταν ὑπὲρ τοῦ πέλας τοῦτο ἐργάζεται. Ἐντεῦθεν γὰρ ἐπὶ τὸ θεομίμητον ἐκτυποῦται, καὶ τὰς ἐτέρων δωρεὰς, ὡς οἰκείας ἐξαιτεῖ χάριτας, καὶ τῆς τελείας ἀγάπης τὸν ὄρον ἐμπερικλείει, καὶ τὸν μακαρισμὸν ἐκ τούτου πορίζειται, καὶ τὴν ἰδίαν σὺν τῇ τοῦ πέλας εὐεργετεῖ ψυχὴν ὅτι μάλιστα.

θ'. Τί δὲ καὶ δυσασχθὲς τὸ πρᾶγμα νενόμισται; μήτι τὴν Φαλκονίλλαν ἢ πρωτόμαρτυς οὐκ ἔσωσε μετὰ θάνατον; Ἄλλ' ἴσως ἐρεῖς, ὅτι αὕτη κατ' ἀξίαν, ἐπεὶ πρωτόμαρτυς, καὶ ταύτης δέον εἰσακουσθῆναι τὴν δέησιν. Ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτό φημι· Καλῶς ἢ πρωτόμαρτυς ἐκεῖ. Σκόπει δὲ πάλιν, ὑπὲρ τίνος ἢ αἵτησις· ὅτιπερ ὑπὲρ Ἑλληνίδος, εἰδωλολάτριδος τε καὶ 95.256 πάμπαν ἀνιέρου καὶ ἀλλοτρίου κυρίου ἐργάτιδος. Ἐνταῦθα δὲ πιστὸς ὑπὲρ πιστοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν Δεσπότην. Θὲς τοίνυν ἐκ θατέρου εἰς θάτερον, ὡς ἂν τὸ πρᾶγμα ἐξισωθῆσεται, καὶ τὸ διστάζον οὐχ ὑπολειφθῆσεται.

ι'. Διελθέ μοι αὐθις ἐκ τούτων εἰς ἕτερα ταυτοδύναμα καὶ ὁμότροπα· λέγω δὴ τὴν Παλλαδίῳ πρὸς Λαῦσον ἱστορικὴν βίβλον, ἐν ἣ τὰ κατὰ τὸν μέγαν καὶ θαυματουργὸν Μακάριον παναληθῶς ἀναγέγραπται θαύματα· πῶς τὸ ξηρὸν κρανίον πυθόμενος, τὰ περὶ τῶν κεκοιμημένων μεμάθηκεν ἅπαντα. Εἶτα πρὸς τοῦτο· Οὐδέποτε τοίνυν τινὰ παραμυθίαν εὐρίσκετε; (ἦν γὰρ ὁ ἅγιος συνήθως ποιῶν ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων εὐχὰς, καὶ γινῶναι ἐφίετο εἰ ἄρα πρὸς ὄνησιν γίνονται) τοῦτο δὲ βουλευθεὶς ἐπιδειξασθαι ὁ φιλόψυχος Κύριος, καὶ τὸν ἑαυτοῦ πληροφορησαί θεράποντα, τῷ ξηρανθέντι κρανίῳ λόγον ἀληθείας ἐνέπνευσεν. Ὅτε, φησίν, ὑπὲρ τῶν νεκρῶν τὰς δεήσεις προσφέρεις, τότε μικρὰς παραμυθίας τινὸς αἰσθανόμεθα.

ια'. Ἄλλω δὲ πάλιν τῶν θεοφόρων Πατέρων μαθητὴν ἔχοντι ἐν ἀμελείᾳ βιοῦντα, καὶ τοῦτον πρὸς τὸ τοῦ βίου πέρας ῥαθύμως ἐπιφθάσαντα, ὁ πανοικτίρμων καὶ φιλόψυχος Κύριος, μετὰ δακρύων αἰτησαμένου τοῦ γέροντος, ὡς τὸν κατὰ τὸν Λάζαρον πλούσιον ἐν τῇ φλογὶ καυσούμενον μέχρι τραχήλου ὑπέδειξεν· ὡς ἐντεῦθεν πολλὰ τοῦ ἀγίου πονήσαντος, καὶ σὺν δάκρυσιν τὸν Θεὸν ἐκλιπαρήσαντος, μέχρι τῆς ζώνης πάλιν ὑπέδειξεν. Εἶτα καὶ αὐθις κόπους τοῖς κόποις τοῦ ἀγίου προσθέντος, παντελεύθερον, καὶ

τοῦ πυρὸς λελυτρωμένον ἐν ὄπτασίᾳ τῷ γέροντι δέδειχε.

ιβ'. Καὶ τίς ἂν δυνηθεῖη καθ' εἰρμὸν τὰς τούτων μαρτυρίας ἐκδιηγῆσασθαι, τὰς ἐν τοῖς τῶν ὁσίων βίοις ἐντεταγμένας, ἐν μαρτυρίοις τέ φημι καὶ θείαις ἀποκαλύψεσιν, ἐναργῶς παριστώσας, καὶ μετὰ θάνατον μέγιστα τοὺς κατοικομένους εὐεργετεῖν, τὰς ὑπὲρ αὐτῶν γινομένας εὐχὰς τε καὶ λειτουργίας καὶ ἐλεημοσύνας; Οὐδὲν γὰρ τῶν δανεισθέντων Θεῷ ἀφανίζεται ὅλως, ἀλλὰ σὺν μεγίστη προσθήκῃ παρ' αὐτοῦ ἀνταμείβεται.

ιγ'. Περὶ δὲ τοῦ φάναι τὸν Προφήτην, «Ἐν δὲ τῷ ἄδη τίς ἐξομολογηθήσεταιί σοι,» προειρήκαμεν, ὡς αἰ ἀπειλαὶ μὲν φρικώδεις τοῦ παντεπόπτου· νικᾷ δὲ 95.257 ταύτας ἢ ἄφατος αὐτοῦ φιλανθρωπία. Καὶ γὰρ μετὰ τὸ φάναι τὸν ὑποφήτην ταῦτα, γέγονε πάντως ἐν τῷ ἄδη ἐξομολόγησις· ἐκείνων λέγω τῶν ἐκεῖ πιστευσάντων ἐν τῇ σωτηρίῳ τοῦ Δεσπότη καθόδῳ. Οὐ γὰρ ἀπλῶς ἔσωσε πάντας ὁ ζωοδότης, ἀλλ' ὡς εἴρηται, κάκεῖ τοὺς πιστεύσαντας. Τινὲς γοῦν φασὶ τοὺς προπεπιστευκότας, Οἱ τινὲς εἰσι πατέρες καὶ προφήται, Κριταὶ, βασιλεῖς σὺν αὐτοῖς, καὶ τοπάρχαι, Καὶ τινες ἄλλοι τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων Εὐαρίθμητοι, καὶ πρόδηλοι τοῖς πᾶσιν. Ἡμεῖς δὲ πρὸς ταῦτα ἀντεροῦμεν, Τοῖς δοξάζουσιν ὧδε; ὡς οὔτε δῶρον, Οὔτε θαυμαστὸν, καὶ παράδοξον τοῦτο, Τὸ σῶσαι Χριστὸν τοὺς πεπιστευκότας. Ἐπεὶ κριτὴς δίκαιος ὑπάρχει μόνος. Καὶ πᾶς ὁ τούτῳ πιστεύσας οὐκ ὀλεῖται. Ἔδει τοιγαροῦν τούτους σωθῆναι πάντας, Καὶ τῶν τοῦ ἄδου δεσμῶν ἀπαλλαγῆναι, Τῇ καταβάσει τοῦ Θεοῦ καὶ Δεσπότη. Ὁ καὶ γέγονε τῇ τούτου προμηθείᾳ. Οἱ δὲ γε χάριν φιλανθρωπίας μόνης Σωθέντες ὑπάρχουσιν, ὡς οἶμαι, πάντες, Ὅσοι τὸν βίον καθαρῶτατον εἶχον, Καὶ πᾶσαν πρᾶξιν ἀρίστην ἐπετέλουν. Ἰσχνῶς βιοῦντες, ἐγκρατῶς, καὶ σωφρόνως, Τὴν δὲ γε πίστιν ἀκραιφνῆ τε καὶ θεῖαν, Οὐ κατέλαβον, μὴ γυμνασθέντες ὅλως, Ἄλλ' ἀδίδακτοι μείναντες τὸ παράπαν, Τούτους ὁ πάντων ταμίας καὶ Δεσπότης, Εἴλκυσεν, ἐζώγρησε δικτύοις θείοις. Καὶ τούτους ὑπέκλινε πιστεῦσαι τούτῳ, Λάμψας ἐπ' αὐτούς τὰς θεϊκὰς ἀκτῖνας, Καὶ δείξας αὐτοῖς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. Οὐ γὰρ ἠνέσχετο ὁ συμπαθὴς τῇ φύσει, Εἰς κενὸν τούτων τοὺς κόπους γεγενῆσθαι. Ἐκέκτηντο γὰρ ἐργωδέστατον βίον, Ἐπίμοχθόν τε καὶ στενὸν ὑπὲρ λόγον· Αὐτοκράτορες τῶν παθῶν γεγονότες, Καὶ τῶν ἡδονῶν καταπτύσαντες ἅμα, Ἀκτησίαν τε πᾶσαν ἐξησκηκότες, Ἐγκράτειάν τε σὺν ἀγρυπνίᾳ πάλιν, Καὶ πᾶσαν ἀπλῶς ἀρίστην ἐργασίαν· Οὐκ εὐσεβῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως διελθόντες, Τὴν ἀνωτάτω πρόνοιαν, ὡς ἐδόκουν, Ἄριστα σεβόμενοι, πλὴν ἐσφαλμένως. Εἰσὶ δὲ τινες, οἱ καὶ τὴν θεῖαν δόξαν, Τῆς πανσθενουργοῦ κατέλαβον Τριάδος Ἰσχνῶς, ἀμυδρῶς· ἀλλ' ἐδόξασαν ὅμως. Ἄλλοι δὲ τὴν σάρκωσιν εἶπον τοῦ Λόγου, 95.260 Πάθη τε σεπτὰ, καὶ τὴν ἔγερσιν τούτου· Ἔτεροι δὲ γέννησιν τὴν ἐκ Παρθένου, Ὀνομασίαν τε ταύτης προειπόντες. Μαρία γὰρ, φησὶν, ὄνομα τῇ κόρῃ. Αὐθις ἔνιοι προκατέλεξαν πάσας τὰς ὑπερφυεῖς Χριστοῦ θαυματουργίας. Τῶν νεκρῶν τε καὶ πηρῶν, καὶ μογιάλων, Λεπρῶν, καὶ κωφῶν, καὶ τῶν πυρεκτιώντων, Παραλελυμένων τε καὶ δαιμονιώντων, Ὑδεριώντων ἅμα καὶ ξηροχείρων, Καὶ τῆς θαλάσσης τὸν περίπατον ἔνθεν, Ἄρτων τὴν εὐλόγησιν καὶ τῶν ἰχθύων, Μεταβολὴν ὕδατος αὐθις πρὸς οἶνον, Αἱμορροοῦσης καὶ συγκυπτούσης ἄρδην, Τὰς ῥώσεις προφήσαντες, σὺν ἄλλοις πλείστοις· Τούτους ἢ θεῖα τοῦ Λόγου δυναστεία, Οὐκ ἠνέσχετο παριδεῖν ὀλωλότας, Οὐδ' ἀπολέσαι τὰς πράξεις τὰς ἀρίστας. Τὸ γὰρ δανεισθὲν αὐτῷ τοῦ χρόνου μέρος, Καθὸ προειρήκαμεν, οὐκ ἀμαυροῦται· Ἀλλὰ φυλαχθὲν, ἀποδίδεται πᾶσι Τοῖς καλῶς βιώσασιν, μετὰ προσθήκης. Οἱ δὲ γε βίον αἰσχροὺν βεβιωκότες, Καὶ μηδὲν ὅλως τῶν χρηστῶν πεπραχότες, Σπόρον ἢ καρπὸν μηδ' ὅλως κεκτημένοι, Ἀλλὰ καὶ βίῳ, καὶ λόγῳ τε καὶ πίστει, Εἰς ἅπαν ὑπάρχοντες κατεσφαλμένοι,

Ούτε τῆς βροχῆς τῆς θείας οὐρανόθεν Χεθείσης αὐτοῖς, ἐβλάστασαν καθόλου· Οὐ γάρ, ὡς ἔφθην εἰπών, ἔβαλον σπόρον, Οὔτε λάμψαντος τοῦ τῆς δόξης ἡλίου· Ἐπεπάνθησαν, ὡς ἄκαρποι καθόλου· Τούτους οὐκ ὀνίνησι Χριστὸς εἰς ἅπαν, Οὐ συνήγειρεν, ὡς οἶμαι, πεπτωκότας, Ὡς ἀναξίους παντελῶς σωτηρίας. Οὔτε μὴν ἐπίστευσαν αὐτῷ, δοκεῖ μοι. Ἐπήρωσε γὰρ αὐτῶν τὰς διανοίας Καὶ τοὺς νοερούς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας, Ἡ τοῦ σκότους ἔπαρσις, ὁ πρῶτος δράκων, Οὐ θεραπευταὶ γεγόνασιν ἐκ πρώτης, Ἴνα βλέποντες μὴ βλέπωσιν, ὡς θέμις, Καὶ συνιέντες μὴ συνιῶσιν ὅλως. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες οἱ σπόρον ἐσχηκότες, Ἐπεπάνθησαν τοῦ ἡλίου φανέντος, Ἐβλάστησάν τε τῆς βροχῆς γεγονουίας. Ἴδε ποῦ φέρων ὁ λόγος ἀνήγαγεν ἡμᾶς, λῦσαι σὺν Θεῷ καὶ διευκρινῆσαι πρᾶγμα μικροῦ δεῖν κεκαλυμμένον· καὶ τοῦτο οὐκ ἀποφαντικῶς, διὰ τὸ ἀνάξιον, ἀλλὰ συλλογιστικῶς, διὰ τὸ φιλάδελφον. Τούτους ἔσωσεν, ὡς ἔγωγε οἶμαι, ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ἄδι.

ιδ'. Δέδεικται τοίνυν τῇ τοῦ Χριστοῦ συνεργίᾳ, ὅτιπερ γέγονε ἐν τῷ ἄδι ἐξομολόγησις. Ταῦτα δέ φαμεν, οὐχὶ τὴν προφητεῖαν ἀναιροῦντες· μὴ γένοιτο· ἀλλὰ δεῖξαι βουλόμενοι τὸν υπεράγαθον Κύριον ὑπὸ τῆς οἰκειᾶς φιλανθρωπίας νικώμενον· ὡςπερ καὶ τὸ, «Νινεὺ καταστραφήσεται» καὶ αὕτη οὐ κατέστραπται, ἀλλὰ νενίκηκε τὴν κρίσιν ἢ ἀγαθότης. Καὶ ἐν τῷ Ἐζεκία, «Τάξαι, φησὶ, περὶ τοῦ οἴκου σου. Ἀποθνήσκεις γὰρ σὺ, καὶ οὐ ζώσεις» καὶ αὐτὸς οὐκ ἀπέθανε. Καὶ ἐν τῷ Ἀχαάβ· «Ἐπάξω, φησὶ, κακά» καὶ οὐκ ἐπήγαγεν, ἀλλ' εἶπεν· «Εἶδες πῶς κατενύγη Ἀχαάβ; διὸ οὐκ ἐπάξω ἐν ἡμέραις αὐτοῦ κακά.» Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὴν ἀπόφασιν ἢ ἀγαθότης ὑπερενίκησεν, ὡς καὶ ἐν ἄλλοις πλείστοις κρίμασι, καὶ εἰς αἰὶ νικήσει μέχρι τῆς ἐσχάτης ἀνταποδόσεως, ὅταν ἡ λῆξις τῆς πανηγύρεως ἤξει, καὶ βοηθείας οὐκ ἔσται καιρὸς, ἀλλ' ἄνθρωπος, καὶ τὸ φορτίον αὐτοῦ. Νῦν δὲ καιρὸς πραγματείας, καιρὸς συναλλάγματος, καιρὸς κόπου καὶ δρόμου καὶ μόχθου· καὶ μακάριος ὁ μὴ ὀκλάσας, μήτε χαυνωθεὶς τῇ ἐλπίδι· μακαριώτερος δὲ ὁ καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ πλησίον ἀγωνισάμενος.

ιε'. Τοῦτο γὰρ μᾶλλον τέρπει καὶ κατευφραίνει τὸν φιλοικτίρμονα Κύριον, τὸ σπεύδειν ἕκαστον εἰς τὴν τοῦ πέλας βοήθειαν. Τοῦτο καὶ θέλει ὁ ἐλεήμων, καὶ βούλεται, ἵνα ὑπ' ἀλλήλων οἱ πάντες εὐεργετώμεθα, καὶ ζῶντες, καὶ μετὰ θάνατον. Οὐ γὰρ ἂν ἡμῖν ἀφορμὴν ἐδεδώκει, τοῦ μνήμην ἐπὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ποιῆσθαι τῶν προλαβόντων, καὶ πάλιν τρίτα, καὶ ἔννατα, καὶ τεσσαράκοντα, καὶ ἑτησίους μνήμας καὶ τελετάς· ἅτινα πάσης ἀντιρρήσεως ἄνευ ἢ καθολικῆ αὐτοῦ καὶ ἀποστολικῆ Ἐκκλησία, καὶ ὁ ταύτης θεοσύλλεκτος καὶ πανευσεβῆς λαὸς ἀπαρασάλευτα κατέχει καὶ ἀδιάβλητα, εἰ μὴ τοῦτο εὐθὲς ἦν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. Πάντως γὰρ εἰ χλεύη τὸ πρᾶγμα ἦν, καὶ ἀκερδὲς καὶ ἀνόνητον, πολλῶν γεγονότων θεοφόρων ἀγίων πατριαρχῶν, Πατέρων, καὶ διδασκάλων, ἐνέσκηψεν ἂν τούτων ἐνὶ καταπαῦσαι τὴν πλάνην· ἀλλ' οὐδεὶς τούτων ἀνατρέψαι τοῦτο ποτε δεδοκίμακε, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κεκύρωκε· καὶ ὁσημέραι τὸ πρᾶγμα ἐπαύξεται καὶ προστίθεται, προσθήκην ἐπὶ προσθήκῃ δεχόμενον.

ις'. Δέον τοίνυν καὶ ἄλλων ἱστοριῶν ἐπιμνησθῆναι πρὸς τούτους. Γρηγόριος οὖν ὁ Διάλογος, ὁ τῆς πρεσβυτέρας, Ῥώμης ἐπίσκοπος, ἀνὴρ, ὡς ἴσασι πάντες, ἐν ἀγιωσύνῃ καὶ γνώσει ἐξάκουστος, ᾧ, φασὶ, λειτουργοῦντι οὐράνιος συνελιτούργει. καὶ θεῖος ἄγγελος. Οὗτός ποτε ἀνὰ τὴν λίθινον πορείαν ποιούμενος, καὶ στάς ἐξεπίτηδες, εὐχὴν κραταιὰν πρὸς τὸν φιλόψυχον Κύριον ὑπὲρ συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως πεποίηκεν· ὃς παραυτίκα φωνῆς 95.264 θεόθεν ἐνεχθείσης αὐτῷ ἐπακήκοε ταῦτα φησάσης «Τῆς εὐχῆς σου, φησὶν, ἐπήκουσα; καὶ συγγνώμην Τραϊανῷ δίδωμι· σὺ δὲ μηκέτι προσθῆς ὑπὲρ ἀσεβῶν εὐχὰς προσενέγκαι μοι.» Καὶ ὅτι τοῦτο γνήσιον πέλει

καὶ ἀδιάβλητον, μάρτυς ἢ Ἐψά πᾶσα καὶ Ἐσπέριος. Ἴδου τοῦτο τῆς Φαλκονίλλης ὑπέρτερον. Ἐκείνη μὲν γὰρ οὐδενὸς ἄλλου κακοῦ παραίτιος γέγονεν, οὗτος δὲ πολλῶν μαρτύρων πικρὸν ἐνεστήσατο μόρον.

ιζ'. Θαυμαστὸς εἶ, Δέσποτα, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου· καὶ σοῦ τὴν ἄφατον εὐσπλαγχνίαν δοξάζομεν, ὅτι πάντοτε πρὸς τὸ φιλόανθρωπον νεύεις, τοῖς δούλοις σου τὰς ἀφορμὰς παρέχεις, τῆς τε φιλαδελφίας, καὶ τῆς πρὸς σὲ βεβαίας πίστεως καὶ ἐλπίδος. Καὶ ἐδίδαξας ἡμᾶς διὰ τῶν σῶν θεραπόντων, εὐεργεσίας ποιεῖν ὑπὲρ ἀλλήλων, ἐξιλασμούς τε καὶ ὀλοκαυτώσεις, ὕμνους καὶ ψαλμωδίας καὶ προσευχὰς, οὐκ εἰκῆ καὶ εἰς μάτην. Σὺ γὰρ ἀπλανὴς καὶ εὐπάροχος καὶ διδοὺς τοῖς πᾶσιν ὅτιοῦν προσφέρουσιν εἰς δόξαν σου μυριοπλασίονα τὴν ἀντίδοσιν· καὶ οὐδὲν ὄλως τῶν ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματι γινομένων ἀνόνητον.

ιη'. Μὴ τις τοιγαροῦν τοῦτο οἰέσθω, ἀδελφοὶ καὶ Πατέρες, ὅτιπερ ὅσα τῷ Θεῷ μετὰ πίστεως προσφέρονται, οὐ πολλαπλασίονα δίδωσι τὴν ἀντάμειψιν, καὶ τῷ ὕφ' οὐ, καὶ δι' οὐς προσάγονται. Ὡσπερ γὰρ μύρον, ἢ ἕτερον ἅγιον ἔλαιον, ὁ περιχρίειν θέλων νοσοῦντα, πρῶτον ἐκείνος, εἴτουν ὁ χρίων, μετέχει τῆς χρίσεως· εἴθ' οὕτως διαλείπει τὸν κάμνοντα· οὕτω πᾶς τις ὑπὲρ τῆς τοῦ πλησίον σωτηρίας ἀγωνιζόμενος, πρῶτον ἑαυτὸν ὀνίνησιν, εἴτα τὸν πέλας. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεὸς, ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον.

ιθ'. Ἀθανάσιος αὐθις ὁ πάνυ, ἐν τῷ εἰς κοιμη 95.265 θέντας αὐτοῦ παναρμονίῳ λόγῳ, τάδε φησίν· «Ὅτι κἂν εἰς ἀέρα ὁ ἐν εὐσεβείᾳ τελειωθείς κατατεθῆ, μὴ ἀπαναίνου ἔλαιον καὶ κηροῦς, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἐπικαλεσάμενος, ἐν τῷ τάφῳ προσάψαι· δεκτὰ γὰρ ταῦτα παρὰ Θεῷ, καὶ πολλὴν ἐξ αὐτοῦ φέροντα τὴν ἀντίδοσιν· τὸ γὰρ ἔλαιον καὶ ὁ κηρὸς, ὀλοκαυτώσις· ἡ δὲ γε θεία καὶ ἀναίμακτος θυσία, ἐξιλασμός· ἡ δὲ πρὸς τοὺς πένητας εὐποιία, προσθήκη πάσης ἀγαθῆς ἀντιδόσεως. Ἔστω οὖν ὁ σκοπὸς τοῦ τὴν προσαγωγὴν ὑπὲρ τοῦ κεκοιμημένου ποιούντος· ὃν τρόπον, ὅταν τις νήπιον ἔχη τέκνον, καὶ παντελῶς ἀναρθρον καὶ ἀνίσχυρον, εἴτα νοσοῦντος τούτου, ὑπὲρ αὐτοῦ κηροῦς καὶ θυμίαμα σὺν ἐλαίῳ εἰς θεῖον ναὸν μετὰ πίστεως ἄξι, ὀλοκαυτώση τε ταῦτα διὰ τὸν παῖδα· οὐχ ὡς αὐτὸς ὁ παῖς ταῦτα καὶ κρατεῖ καὶ προσάγει, ὡς τὰς ἀποταγὰς τε καὶ συνταγὰς ἐπὶ τῆς θείας ἀναγεννήσεως· οὕτω καὶ τὸν ἐν Κυρίῳ τελειωθέντα ἐννοεῖτω καὶ κρατεῖν καὶ προσφέρειν, τοὺς τε κηροῦς καὶ τὸ ἔλαιον, καὶ τὰ εἰς λύτρον αὐτοῦ προσαγόμενα πάντα· καὶ οὕτω Θεοῦ χάριτι τοῦ μετὰ πίστεως σκοποῦ οὐδόλως ματαιωθήσεται. Πάντα γὰρ οἱ θεηγόροι ἀπόστολοι, καὶ θηηπόλοι διδάσκαλοι, καὶ πνευματοφόροι Πατέρες, ἐν κατοχῇ τοῦ Θείου κατὰ τὸ θεμιτὸν γεγονότες, καὶ τῆς ἐκστατικῆς τούτου δυνάμεως ποσῶς μετεληφότες, ἐνθέῳ στόματι θεοφιλῶς ἐθέσπισαν τὰς λειτουργίας, εὐχὰς τε καὶ ψαλμωδίας, ἐτησίους τε καὶ μνήμας τῶν προλαβόντων, ἅτινα μέχρι τοῦ νῦν τῆ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ χάριτι ἐπαύξουσι καὶ προστίθενται, ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν, καὶ βορρᾶ, καὶ νότου, εἰς δόξαν καὶ αἶνον τοῦ Κυρίου τῶν κυρίων καὶ βασιλέως τῶν βασιλευόντων.» κ'. Εἴτα φησιν ὁ ὑπεναντίος· Εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, οἱ πάντες σωθήσονται, καὶ οὐδεὶς ἀστοχήσει. Εὖγε τοῦτο, καὶ εἶθε. Αὐτὸ γὰρ διψᾷ, καὶ θέλει, καὶ ζητεῖ, καὶ ἐφίεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρει καὶ κατευφραίνεται ὁ ὑπεράγαθος Κύριος, ἵνα μὴ τις τῶν αὐτοῦ θείων δωρεῶν ἀστοχήσῃ. Μὴ γὰρ ἀγγέλοις τὰ γέρα καὶ τοὺς στεφάνους ἠτοίμασε; μὴ διὰ τὸ σῶσαι τοὺς οὐρανίους νόας ἐπὶ τῆς γῆς παραγέγονε, καὶ ἐκ Παρθένου ἀδιαφθόρως σεσάρκωται, καὶ βροτὸς ἐχρημάτισε, καὶ παθῶν καὶ θανάτου ἐγεύσατο; μὴ τοῖς ἀγγέλοις ἐρεῖ· «Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, τὴν ἠτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν κληρονομήσατε;» Οὐκ ἔχεις τοῦτο εἰπεῖν ὁ

ἀντιλέγων· ἀλλὰ πάντα διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ πέπονθεν, οὕτω καὶ ἠτοίμασε. Τίς γὰρ ποιῶν πανδαισίαν, καὶ συγκαλέσας 95.268 τοὺς φίλους, οὐ θέλει πάντας ἐληλυθέναι, καὶ τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἐμφορηθῆναι; Εἰς τί γὰρ καὶ τὴν εὐωχίαν ἠτοίμασεν, ἀλλ' ἢ τὸ τοὺς οἰκείους δεξιώσασθαι φίλους; Καὶ εἰ οὖν ἡμῖν τοῦτο ἐπίσπουδον, τί ἂν τῷ μεγαλοδώρῳ, καὶ μόνῳ φύσει ὑπεραγάθῳ, καὶ φιλανθρώπῳ Θεῷ· ὃς νέμων καὶ διδοὺς πλείονα χαίρει καὶ ἐπαγάλλεται, ἢ ὁ λαμβάνων, καὶ σωτηρίαν μεγίστην ἑαυτῷ ποριζόμενος. κα'. Τοῦτο οὖν σκόπει πᾶς τις ὁ τοῖς ῥηθεῖσιν ἀμφισβητῶν, ὅτιπερ ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ὁ μικρὰν ἀρετῶν ζύμην κτησάμενος, μὴ πεφθακῶς δὲ ταύτην ἀρτοποιῆσαι, ἀλλὰ βουληθεὶς μὲν, μὴ δυνηθεὶς δὲ τοῦτο, ἢ ῥαθυμίας, ἢ ἀμελείας, ἢ ἀνανδρίας ἔνεκεν, ἢ τῆς ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς, ἐπιφθασθεὶς δὲ καὶ θερισθεὶς παρ' ἐλπίδα, οὗτος οὐκ ἐπιληθήσεται παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ καὶ Δεσπότη, ἀλλ' ἐγερεῖ ὁ Κύριος αὐτῷ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τοὺς οἰκείους καὶ ἀγγιστεῖς καὶ φίλους, καὶ τούτων τὰς γνώμας ἰθυνεῖ, καὶ τὰς καρδίας ἐλκύνει, καὶ τὰς ψυχὰς ἐπικάμψει πρὸς ἀγωγὴν καὶ βοήθειαν τούτου· καὶ σπεύσουσι κινηθέντες θεόθεν, καὶ ἀψαμένου τοῦ Δεσπότη τῶν καρδιῶν αὐτῶν, ἀναπληρῶσαι τοῦ οἰχηθέντος ὑστερήματα. Ὁ δὲ αὖ γε βίον πονηρὸν κεκτημένος, συμπεφυρμένον τε ὄλον ἀκάνθαις, καὶ πλήρη ὄντα ὑλῶν τῶν ἀκαθάρτων, ὃς οὐδέποτε τῇ συνειδήσει διῆξεν, ἀλλ' ἀδεῶς καὶ ἀδιαφόρως ταῖς τῶν ἡδονῶν ἐνέκειτο δυσωδίαις, πράττων ἀπάσας τὰς τῆς σαρκὸς ὀρέξεις, καὶ μηδὲν ὅλως περὶ ψυχῆς φροντίζων, ἔχων τε τὸ φρόνημα σαρκικὸν ἅπαν, καὶ οὕτω φθασθεὶς ἐκδημῆσαι τοῦ βίου, τούτῳ παντελῶς οὐδεὶς ὀρέξει χεῖρα· ἀλλ' οὕτω πάντα τὰ κατ' αὐτὸν διαπραχθήσεται, ὡς μήτε ὑπὸ συνένου, ἢ τέκνων, ἢ ἀδελφῶν, ἢ συγγενῶν, ἢ φίλων ἐπικουρηθῆναι τὸ σύνολον, ὅτι μηδ' ἔχει Θεὸς ἐν μέτρῳ τοῦτον.

κβ'. Ἐμοὶ γοῦν, καὶ ὅστις ἐμοὶ φίλος, γένοιτο, εἰ μὲν οἶόν τε, αὐτὸν ἐπικουρῆσαι, καὶ μηδὲν καταλείψαι ὑστέρημα· εἰ δ' ἂν φθασθεῖν μὴ τετελειωμένος, κἂν ὁ Κύριος ὁ πολὺς ἐν ἐλέῳ ἐπικάμψαι μοι τοὺς ἀγγιστεῖς καὶ φίλους, καὶ θερμήναι τούτων τὰς ψυχὰς καὶ καρδίας, ὡς ἂν δι' ἔργων ἀγαθῶν τε καὶ θεαρέστων ἐπικουρήσωσί μοι λίαν προθύμως, καὶ εἴ τι ὡς ἄνθρωπος καταλείψω ὑστέρημα, ἀναπληρώσειάν μοι μετὰ τὸν πότμον. Ναί, Κύριε ὁ τῶν θαυμασίων Θεὸς καὶ τῶν ἀπόρων πορίστης, μηδὲν εὐρεθεῖ μοι ἐν τῇ σῇ παρουσίᾳ μικρὸν ἢ μέγα ὑστέρημα, μήτε μὲν πᾶσι τοῖς ἐπὶ σοὶ πεποιθόσιν· οὕτω γάρ μοι καὶ ὁ προμνημονευθεὶς θεορρήμων Χρυσόστομος διαπρυσίως καὶ διδάσκει καὶ κράζει, ἵνα καὶ αὐθις τῶν χρηστοτάτων αὐτοῦ λόγιων ἐφάψωμαι. «Εἰ, φησὶν, οὐκ ἔφθασας περιῶν ἐν τῷ βίῳ τὰ τῆς ψυχῆς σου 95.269 πάντα διευθετῆσαι, κἂν ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου ἐντέλαι τοῖς σοῖς μετὰ θάνατον παραπέμψαι σοὶ τὰ σὰ, καὶ βοήθειαν δοῦναί σοι δι' ἔργων ἀγαθῶν· ἐλεημοσυνῶν λέγω, καὶ προσφορῶν. Κάντεῦθεν τὸν Λυτρωτὴν καταλλάξαις· δεκτὰ γὰρ αὐτῷ ταῦτα καὶ πρόσφορα.» Καὶ πάλιν αὐτὸς ἀλλαχοῦ· «Γράψον, φησὶν, ἐν τῇ σῇ διατυπώσει μετὰ τῶν τέκνων καὶ συγγενῶν, συγκληρονόμον καὶ τὸν Δεσπότην. Ἐχέτω σου ὁ χάρτης τοῦ Δικάστου τὸ ὄνομα, καὶ μνήμης μὴ ἀμοιρεῖτω πτωχῶν· κἀγὼ τούτων ἐγγυητής. Οὐ δίδομεν τοίνυν ἀφορμὰς καὶ προφάσεις τοῦ ζῶντά τινα μὴ ποιεῖν ἐλεημοσύνας, ἀλλὰ φυλάττειν ταύτας μετὰ τὸν θάνατον· ἔκτοπον γὰρ τοῦτο πάντη καὶ βέβηλον, καὶ τῆς θείας νομοθεσίας ἀλλότριον· ἀλλὰ καὶ κάλλιστον καὶ θεάρεστον, καὶ εἰς ἅπαν εὐπρόσδεκτον, τὸ πάντα ἄνθρωπον θεοσεβῆ καὶ φιλόχριστον καθαίρειν ἑαυτὸν δι' ἀγαθοεργίας παντοίας, ἀπεχόμενον πάσης ἀκαθαρσίας, ἐχόμενον δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ φαεινῶν προσταγμάτων, ὡς ἂν πρὸς τὸ τέλος ἐληλακῶς, μετὰ παρρησίας λέξοι πρὸς τὸν Δεσπότην· Ἐτοίμη ἡ καρδία μου, ὁ Θεὸς, ἐτοίμη ἡ καρδία μου· καὶ οὕτως ἡδέως ὑπαντήσοι τοῖς ἐπέικταις ἀγγέλοις. Ἀλλὰ τοῦτο

μὲν ὀλίγοι καὶ ὀλιγάκις κατὰ τὸν τοῦ Δεσπότης λόγον, ὅτι Ὀλίγοι, φησὶν, οἱ σωζόμενοι. Καίτοι γε τοῦτο οὐχ ἀπλῶς εἶρηκεν ἢ τῶν ὅλων Σοφία, ἀλλ' ὡς ἄν τις εἴποι, θαυμαστικῶς, ὅτι Ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι· τὸ λοιπὸν ἐπιστάμενοι, ὅτι ἐργῶδες λίαν εὐρεθῆναί τινα τῆς πρώτης μερίδος, ἐξ ἀνάγκης ἐπάγομεν τὴν δευτέραν, ἀποστολικαῖς τε καὶ Πατρικαῖς ἐπόμενοι ῥήσεσιν· ὡς καὶ τοὺς κατοικομένους Θεοῦ ἀγαθότητι ὠφελεῖσθαι, καὶ τὴν φιλαδελφίαν ἐπαυξάνεσθαι, καὶ τὴν τῆς ἀναστάσεως ἐλπίδα βεβαιουῖσθαι, καὶ τὴν πρὸς Θεὸν εὐχὴν κρατύνεσθαι, καὶ τὴν περὶ τοὺς θεῖους ναοὺς συνδρομὴν θερμότερος πληθύνεσθαι, καὶ τὴν εἰς τοὺς πένητας εὐπορίαν πλατύνεσθαι.»

κγ'–ιδ'. Ἴδὲ κατὰ πόσους τρόπους τὸ πρᾶγμα ἐπικερδὲς καὶ ὠφέλιμον, παρὰ πόσων ὑποθήσεων ἢ τῶν κατοικομένων ὠφέλεια· ἀφορμὴ γὰρ γίνεται σωτηρίας τῶν καταλεγέντων. Ἐπεὶ εἰ τὸ αἴτιον ἀναιρήσεις, πάντως καὶ τὰ τούτου ἀκόλουθα. Τίς γὰρ ἀνάγκη τοὺς μικροψύχους διαναστῆναι πείσοι, καὶ ταύτην διαπράξασθαι, εἰ μὴ πληροφορίαν ἔχωσι τοῖς ἑαυτῶν ἀφελεῖν; Παύσσονται δὲ καὶ αἱ περὶ τὰς διατυπώσεις τῶν πενήτων ἐγγραφόμεναι μοῖραι, καὶ σὺν ταύταις αἱ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν λειτουργίαι, ὑμνωδία τε καὶ ψαλμωδία, τεσσαρακοστὰ σὺν τριτεννάταις, καὶ ἐτήσιοι μνήμαι καὶ τελεταί, αἵτινες οὐκ εἰς μάτην παρὰ τῶν διδασκάλων ἐπενοήθησαν. Ἄλλὰ 95.272 μὴ γένοιτο, ἢ δοξάσαι καθόλου, ἢ παραλείψασθαί τι τούτων.

κε'. Εἰ δὲ τις λέγοι περὶ τῶν ξένων καὶ πενήτων, οἱ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωνισομένους οὐ κέκτηνται, οὔτε μὴν λειτουργιῶν ἢ διαδόσεων ἀπόμοιραν καταλιπεῖν ἐξισχύουσι. Τί ἄρα, φησὶν, οὗτοι; μὴ διὰ τὸ ἀπορεῖν αὐτοὺς καὶ ξένους ὑπάρχειν καὶ παραλελογισμένους, καὶ συμπόνους μὴ ἔχειν, ἀστοχήσουσι σωτηρίας; Οὐκοῦν ἄδικος ὁ Θεός, ἵνα τῷ ἔχοντι δώσει, τῷ δὲ μὴ ἔχοντι παρέξει οὐδέν; Ἄπαγε τοῦτο πᾶς τις ἐξ ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ δίκαιος ὁ Θεός καὶ Δεσπότης, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τάληθέστερον, αὐτοδικαιοσύνη καὶ σοφία καὶ ἀγαθότης καὶ δύναμις ἐνυπόστατος. Ὡς οὖν δίκαιος, ἀντιμετρήσοι τῷ ἀπόρῳ τὰ εὐπορα· ὡς δὲ σοφός, τὴν τῶν ὑστερημάτων καταλλαγὴν πραγματεύσεται· ὡς δυνατός δὲ, τὸν ἰσχυρὸν κατεάξει, καὶ τὸ ἀσθενὲς ἐνισχύσει· ὡς δὲ ἀγαθός, τὸ τῶν οἰκείων χειρῶν διασώσει πλαστούργημα, εἰ μὴ τίς ἐστι τῶν προδήλως κατεγνωσμένων, καὶ τῶν τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀποπτυστῶν, οὗτινος ἢ εὐώνυμος πλάστιγξ ἐπὶ πολὺ βαρυνθήσεται. Φασὶ γὰρ οἱ φωτισθέντες θεόθεν ἄνδρες, ὅτιπερ ὡς ἐν ζυγῷ ἐν τῇ ὑστάτῃ πνοῇ αἱ τῶν ἀνθρώπων δοκιμάζονται πράξεις· καὶ εἰ μὲν ἢ δεξιὰ πλάστιγξ τῆς ἐτέρας ὑπερέξει, εὐδελον ὡς ἐν τοῖς δεξιοῖς ἀγγέλοις ὁ τυχὼν ἐναποψύξειεν. Εἰ δ' αὖ ἐξ ἴσου ἀμφοτέρω, νικᾷ πάντως ἢ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία. Ἄλλ' ὡς φασὶν οἱ θεηγόροι, εἰ καὶ μικρὸν ἢ τρυτάνη ἢ ἐν εὐωνύμοις νεύσει, καὶ τηνικαῦτα ὁ τοῦ Θεοῦ ἔλεος ἀναπληρώσει τὸ δέον. Ἴδου τρεῖς αἱ τοῦ Δεσπότης θεῖαι κρίσεις· ἢ μὲν πρώτη, δικαία· ἢ δὲ δευτέρα, φιλάνθρωπος· ἢ δὲ τρίτη, ὑπεράγαθος. Εἴτα ἐκ τούτων ἢ τετάρτη, ὅποταν αἱ πονηραὶ πράξεις ὑπερσταθμισθῶσιν ἄγαν. Οἴμοι, ἀδελφοί· καὶ ταύτην δικαιοτάτην πάντως, δίκαια θεοπίζουσα τοῖς κεκριμένοις.

κς'. Εἰ δὲ τινες λέγοιεν περὶ Βασιλείου τοῦ μάκαρος καὶ οἰκουμενικοῦ φωστῆρος, ὡς εἰρηκότος αὐτοῦ· «Μὴ πλάνασθε· Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. Νεκρὸς εἰς θυσίαν οὐκ ἀνάγεται. Ζῶσαν, φησὶ, προσάγαγε τὴν θυσίαν σου. Μὴ δύνασαι ἐκ τῶν τῆς τραπέζης σου λειψάνων τοὺς λαμπροὺς δεξιῶσασθαι τοῦ βασιλέως· καὶ γὰρ ὁ ἐκ τοῦ περισσεύματος προσφέρων, ἀπρόσδεκτος. Σὺ δὲ, ἃ μετὰ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἐπερίσσευσε, ταῦτα προσφέρεις τῷ εὐεργέτῃ;» ἐρώμεν· Καλῶς ὁ Μέγας Βασιλεῖος καὶ καλεῖ καὶ διδάσκει· ἀλλ' ἴδε καὶ πρὸς τίνας λέγει· πρὸς πλεονέκτας, πρὸς ἄρπαγας, πρὸς παντελῶς ἀσπόνδους τε καὶ ἀνελεήμονας, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ, λέγων· «Λιθίνῃ διαλεγόμεθα

καρδία.» Καί· «Ὅτι ὄν μὲν 95.273 ἔζησας χρόνον, καθηδυπαθῶν τοῦ βίου, καὶ τῆ τρυφῆ διαρρέων, οὐδὲ προσβλέπειν ἠνείχου τοὺς πένητας. Ἀποθανόντος δέ σου, ποῖος μισθὸς ἐργασίας ὀφείλεται;» Καὶ αὐθις, ὅτι «Ἐπισκοτεῖ μοι ἡ οἰκία τοῦ γείτονος,» καὶ ὅτι «Ὁ πλεονέκτης οὐκ αἰδεῖται χρόνον, οὔτε γνωρίζει ὅρια, ἀλλὰ πυρὸς δικὴν, πάντα καταλαμβάνει καὶ ἐπινέμεται, καὶ ὡς ποταμὸς ὀρμηθεὶς, τῆ φορᾶ παρασύρει τὸ ἐνιστάμενον,» καὶ ἕτερα τούτοις ἐφάμιλλα, ἅτινα πάντες ἴσασιν, οἱ ἐμμελῶς τῆ πανιέρω τούτου βίβλω προσεπικύψαντες, ὅτι πρὸς τοὺς μηδαμῶς τοῖς πένησιν ἐντολήν δεδωκότας, ἀλλὰ καὶ τὰ τούτων ἀρπάζοντας, ὁ λόγος ἐξήρηται.

κζ'. Καὶ μή τις εἴποι· Καὶ ποῦ φησιν εὐρεθῆναι τοιοῦτον ἄνθρωπον, πλούτῳ κομῶντα, καὶ τοὺς πένητας μὴ οἰκτείροντα; Ναὶ, ὄντως εὐρίσκεται, καθὰ καὶ προεῖρηται ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις χρόνοις, ἐν οἷς καὶ ἐν τοῖς τοῦ ἀοιδίου καὶ πανοσίου Ἰωάννου τοῦ Ἐλεήμονος, ὁ μετελθὼν ἐξ ἀσπονδίας εἰς παντελῆ ἐλεημοσύνην καὶ ὀσιότητα, Πέτρος ὁ τελώνης ποτέ. Φέρεται γὰρ ἐν τῆ τούτου πανολβία τοῦ βίου δέλτῳ, ὅτι, φησὶν, ἐν ἐκστάσει αὐτοῦ γεγονότος, καὶ τὰς οἰκείας πράξεις σταθμιζομένας θεασαμένου, κατιδεῖν λέγεται σιλίγγιον ἐν τῆ δεξιᾷ τοῦ ζυγοῦ πλάστιγγι, ὃ καὶ αὐτὸ μετ' ὀργῆς ἀντὶ λίθου εἰς τὸ τοῦ πένητος κατέλευσε πρόσωπον· δι' ἧς ὀπτασίας ἐπὶ τὸ λίαν θεοσεβῆς κατηντηκῆναι δέδεικται ὁ μακάριος οὗτος Πέτρος.

κη'. Ἴδου τοιγαροῦν ἀναμφίβολος ἐγνωρίσται, πρὸς οἴους ὁ μέγας Βασίλειος τὸν λόγον ἐσκεύασε. Γέγονε γὰρ καὶ λιμὸς τηνικαῦτα ἰσχυρὸς τε καὶ μέγας κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον· καὶ οἱ μὲν πλουτοῦντες τῆ φειδωλία νικῶμενοι, τὸν πλοῦτον συνεῖχον· οἱ δ' αὖ πένητες ἀπορία πιεζόμενοι, τῷ λιμῷ διεφθείροντο. Ἦνοιξε τοίνυν ὁ θεῖος οὗτος Ποιμὴν, τοῖς ἀποτόμοις αὐτοῦ καὶ καμπτικοῖς, ἅμα δὲ, καὶ καταπληκτικωτάτοις λόγοις, τὰς τῶν ἐχόντων ἀδεῶς ἀποθήκας. Εἰ μὴ γὰρ οὕτως ἀπέφηεν, οὐκ ἂν οἱ πένητες διετράφησαν, οὔτε μὴν οἱ πλουτοῦντες πρὸς οἶκτον ἐκάμφθησαν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα.

κθ'. Ἡμεῖς δὲ σπεύσωμεν, ὄση δύναμις, ἐπὶ 95.276 τῆς φρικώδους καὶ φοβερᾶς ἡμέρας, τῆς δευτέρας φημὶ τοῦ Κυρίου παρουσίας, ὑπὸ τῶν οἰκείων μὴ ἐγκληθῆναι, ὡς τὰ ὑπὲρ αὐτῶν ἀμελήσαντες· καὶ μάλιστα οἱ παρ' αὐτῶν ἐπιτροπὰς λαβόντες καὶ παραθήκας. Μὴ γὰρ οἰέσθω τις, ὅτι οὐκ ἀναγνωρισμὸς ἐκάστου πρὸς ἕκαστον ἐπὶ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης συναγωγῆς γενήσεται. Ναὶ, ὄντως ἕκαστος ἀναγνωριεῖ τὸν πλησίον αὐτοῦ, οὐ τῷ τοῦ σώματος σχήματι, ἀλλὰ τῷ διορατικῷ τῆς ψυχῆς ὄμματι. Πόθεν, ἀπαιτεῖς, τοῦτο παρασησόμεθα; Ἄκουε τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἐν τῆ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου παραβολῇ ἀριδῆλως διδάσκοντος, ὅτι, φησὶν, «Ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ πλούσιος, ἐγνωρίσθη τὸν πτωχὸν Λάζαρον ἐν τῷ τοῦ πατριάρχου Ἀβραάμ κόλπῳ καθημένον·» ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν Ἀβραάμ. Καὶ μή τις εἴποι, διὰ τὸ παραβολὴν εἶναι τὸ πρᾶγμα, τὸν σκοπὸν ὑπάρχειν ἀναπόδεικτον. Αἱ γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν θεῖαι παραβολαὶ, πραγμάτων εἰσὶν ἐστώτων, ἐνδεχομένων, καὶ ἀποδεδειγμένων.

λ'. Ὁ δὲ Χρυσόστομος Ἰωάννης, τάδε φησὶν· ὡς, «Οὐ μόνον τοὺς ὧδε γνωστοὺς γνωριοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς μηδέποτε εἰς ἡμετέραν ἀφιγμένους θεῶν θεωρήσομεν. Καὶ γὰρ τὸν Ἀβραάμ οὐχ ἑώρακας, οὐδὲ τὸν Ἰσαάκ, οὐδὲ τὸν Ἰακώβ, οὐδὲ τοὺς ἀρχιπάτορας, οὐ τοὺς προφήτας, καὶ ἀποστόλους, καὶ μάρτυρας· ἀλλ' ἰδὼν τούτους ἐπὶ τῆς καθολικῆς ἐκείνης καὶ φρικτῆς πανηγύρεως, γνωρίσας ἔρεϊς· Ἴδου Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ, καὶ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι. Ἴδου Πέτρος, καὶ Παῦλος, καὶ πάντες οἱ ἀπόστολοι. Ἴδου Δαβὶδ ὁ Θεοπάτωρ, καὶ προφητῶν ὁ ἐσμὸς. Ἴδου ὁ πρόδρομος Ἰωάννης, καὶ Στέφανος ὁ πρωτομάρτυς, καὶ ἡ πληθὺς τῶν ἀγίων.» Εἶτ' αὐθις ὁ πολὺς τὰ θεῖα Βασίλειος πρὸς τοὺς πλεονέκτας διαλεγόμενος, «Οὐ πρὸ ὀφθαλμῶν, φησὶ, λήψη τὸ τοῦ Χριστοῦ δικαστήριον;

ἐπειδάν σε κύκλω περιστάντες οἱ παρὰ σοῦ ἡδίκημένοι καταβοῶσί σου. Ὅπου γὰρ ἂν περιάγῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐναργεῖς ὄψει τῶν κακῶν τὰς εἰκόνας. Ἐνθεν τοὺς ὀρφανούς, ἐκείθεν τὰς χήρας· ἐτέρωθεν τοὺς κατακονδυλισθέντας ὑπὸ σοῦ πένητας· τοὺς οἰκέτας, οὓς κατέζαινες· τοὺς γείτονας οὓς παρώργιζες,» καὶ τὰ τούτων ἐξῆς.

λα΄. Ὁ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ δευτέρας παρουσίας ἀκριβέστατος μύστης Ἐφραὶμ ὁ μακάριος, οὕτως διδάσκει. «Τότε, φησὶ, τέκνα τοὺς ἑαυτῶν κατακρῖνοῦσι γονεῖς, ὡς μὴ τὰ χρηστὰ διαπραξαμένους ἔργα. Καὶ ὅτι βλέπουσι τοὺς γνωρίμους ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ οἱ ἄθλιοι· καὶ ὁπότεν τινὰς ἐξ αὐτῶν τοῖς δεξιοῖς ἴδωσι καταταχθέντας μέρεσιν, ἀποχωριζόμενοι, θρηνοῦσι τὸ συντακτήριον.» Καὶ αὖθις ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, «Τότε, φησὶ, Καισάριον ὄψομαι, λαμπρὸν, ἔνδοξον, ἀγαλλόμενον, οἷός μοι καὶ κατ' ὄναρ ὠφθης, ἀδελφῶν φίλτατε.» Εἶτα ὁ ἐν βίῳ καὶ λόγῳ περίβλεπτος, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη 95.277 σίας θεμέλιος Ἀθανάσιος, τάδε φησὶ περὶ τῶν ἐν Κυρίῳ νεκρῶν· ὅτιπερ «Καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς τοῖς σωζομένοις κεχάρισται, τὸ μέχρι τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ἀλλήλοις ψυχικῶς συνεῖναι καὶ συνευφραίνεσθαι, ἀπεκδοχὴν ἔχοντας τῶν μελλόντων αὐτοῖς ἀποκληροῦσθαι θείων δωρεῶν· οἱ δ' ἀμαρτωλοὶ, καὶ ταύτης τῆς παραμυθίας ἐστέρηνται. Οὐ γὰρ ἔχουσι τὸ διαγνωστικὸν ἐν ἀλλήλοις. Ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ πανδήμῳ θεάτρῳ, καθὼς αἱ πράξεις ἀνακεκαλυμμένοι πάντων, οὕτω καὶ τὰ πρόσωπα γνῶριμα παρὰ πάντων, ἕως οὗ ὁ πάντων ἔσχατος γένηται χωρισμός· καὶ ἀποπεμφθήσεται πᾶς τις, εἰς ὃν ἠτοίμασε τόπον ἑαυτῷ· οἱ μὲν δίκαιοι μετὰ Θεοῦ, καὶ ἀλλήλων· οἱ δ' ἀμαρτωλοὶ, ἐν τοῖς ἐκτόποις, ἢ καὶ μετ' ἀλλήλων· ἀλλ' ὅμως ἀγνώστως. Ἀπεστέρηνται γὰρ, καθὰ προεῖρηται, καὶ τῆς τοιαύτης παραμυθίας.»

לב΄. Ποία δὲ καὶ ἄρα αἰσχύνῃ τοῖς κατησχυμένοις γενήσεται, εἰ μὴ κατάδηλοι τοῖς πᾶσιν ὦσι; Τότε γὰρ χαλεπὴ καὶ μεγίστη αἰσχύνῃ, ὅταν καὶ γνωρίζῃ τις, καὶ γνωρίζηται πάλιν· πᾶς γὰρ αἰσχυνόμενος, τοὺς ἐγνωκότας αὐτὸν αἰσχύνεται· ἐπεὶ τῷ ἐν ἀγνώστοις ἀγνώστῳ, οὐδεμίᾳ μικροῦ δεῖν αἰσχύνῃ καταισχυνομένῳ γενήσεται. Ἀναμφίβολον οὖν τοῦτο καὶ ἀναντίρρητον, ὡς ἀριδῆλως ἀλλήλους γνωριοῦμεν οἱ πάντες· καὶ τότε ὁ ἔλεγχος πάντων τῶν ἀπρεπῶς βιωσάντων κατ' ὀφθαλμοὺς ἐκάστῳ γενήσεται.

לג΄. Ἀβάλοι τοίνυν τοῖς κατ' ἐμὲ πᾶσι· καὶ οὐαί, κατὰ τὸν θεῖον Ἐφραὶμ, τοῖς ἐξ ἀριστερῶν λαχοῦσι. Μακάριοι δὲ καὶ παμμάκαρες, οὓς ὁ Δεσπότης ἐκ δεξιῶν καθιδρύσει· φωνήν τ' ἀκουτίσειν εὐλογημένην, ἧς ἀξιοθείημεν πάντες ἀκοῦσαι, οἱ φυλάξαντες τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐμφορηθῆναι πάντων, ὧν τὸ κάλλος ὄμμα βροτῶν οὐκ εἶδεν, οὔτε μὴν ὧτα παράπαν ἠκηκόει, οὔτε καρδία λελόγισται καθόλου. Ἀμήν· γένοιτο, Δέσποτα ζωοδότα, ταῖς ἐντεύξεσι τῆς πανάγνου Μητρὸς σου, καὶ τῶν αὐλῶν καὶ σεβαστῶν σου νόων, καὶ πάντων ὁμοῦ, Λόγε, τῶν σῶν ἀγίων, τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ἀμήν.